ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [*JULIANE KOKOTT*] SECINĀJUMI,

sniegti 2005. gada 27. oktobrī [1]

I — Ievads

1. Šajā lietā ir jāizskata darba devēja rīcība, slēdzot noteikta laika darba līgumus publiskajā sektorā Grieķijā. Grieķijas tiesa *Monomeles Protodikeio Thessalonikis* ar saviem prejudiciālajiem jautājumiem vaicā Tiesai par Kopienu tiesību priekšrakstiem attiecībā uz šādām noteikta laika darba attiecībām. It īpaši šeit ir runa par nepieciešamajiem pasākumiem, lai novērstu secīgu, uz noteiktu laiku slēgtu darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu.

2. Turklāt Tiesai šīs lietas ietvaros ir jāatbild uz būtisku jautājumu, proti, no kura brīža dalībvalstu tiesām ir pienākums interpretēt valsts tiesības atbilstoši direktīvai?

II — Atbilstošās tiesību normas

A — *Kopienu tiesiskais regulējums*

3. Šīs lietas atbilstošās Kopienu tiesību normas ir Padomes 1999. gada 28. jūnija Direktīva 1999/70/EK par *UNICE, CEEP* un EAK noslēgto pamatnolīgumu par darbu uz noteiktu laiku [2] (turpmāk tekstā — "Direktīva 1999/70"). Ar šo direktīvu tiek īstenots Pamatnolīgums par darbu uz noteiktu laiku (turpmāk tekstā — "Pamatnolīgums"), kuru 1999. gada 18. martā savā starpā noslēdza trīs vispārējās starpprofesionālās organizācijas (EAK, *UNICE* un *CEEP*) un kurš ir ietverts Direktīvas pielikumā.

4. No vienas puses, Pamatnolīgums par darbu uz noteiktu laiku ir balstīts uz apsvērumu, "ka uz nenoteiktu laiku slēgti līgumi ir un joprojām būs vispārpieņemta

1 — Oriģinālvaloda — vācu.

2 — OV L 175, 43. lpp.

darba attiecību forma starp darba devējiem un darba ņēmējiem" [3]. Bet vienlaicīgi Pamatnolīgums paredz, ka "[..] noteiktos sektoros, specialitātēs un darbības sfērās uz noteiktu laiku slēgti darba līgumi ir nodarbinātības iezīme, kas var būt noderīga tiklab darba devējiem, kā darba ņēmējiem" [4].

5. Saskaņā ar Pamatnolīguma 1. klauzulu:

"Šī pamatnolīguma mērķis ir:

a) uzlabot noteikta darba laika darba kvalitāti, nodrošinot diskriminācijas aizlieguma principa ievērošanu;

b) radīt kārtību, lai novērstu ļaunprātīgu izmantošanu, kas rodas, piemērojot [secīgus] uz noteiktu laiku slēgtu[s] darba līgumu[s] vai attiecības [..]."

6. Pamatnolīguma 5. klauzula attiecas uz pasākumiem, kas domāti, lai novērstu ļaunprātīgu izmantošanu, kas rodas, pielietojot secīgus, uz noteiktu laiku slēgtus darba līgumus vai darba attiecības:

"1. Lai novērstu ļaunprātīgu izmantošanu, kas rodas, pielietojot secīgus, uz noteiktu laiku slēgtus darba līgumus vai darba attiecības, dalībvalstis pēc apspriešanās ar darba devējiem un darba ņēmējiem atbilstīgi valsts tiesību aktiem, koplīgumiem vai praksei un/vai darba devēji un darba ņēmēji, ja nav attiecīgu [līdzvērtīgu] tiesisku pasākumu, lai novērstu ļaunprātīgu izmantošanu, tā, lai ņemtu vērā konkrētu sektoru un/vai darba ņēmēju [kategoriju] vajadzības, ievieš vienu vai vairākus no šādiem pasākumiem:

a) objektīvus iemeslus, kas attaisno šādu [darba] līgumu vai darba attiecību atjaunošanu;

b) secīgu, uz noteiktu laiku slēgtu darba līgumu vai darba attiecību kopējo maksimālo ilgumu;

c) šādu [darba] līgumu vai darba attiecību atjaunojumu skaitu.

3 — Skat. Pamatnolīguma preambulas otro daļu. Skat. arī vispārīgo apsvērumu 6. punktu.

4 — Skat. Pamatnolīguma vispārīgo apsvērumu 8. punktu. Skat. arī Pamatnolīguma preambulas otro daļu.

2. Dalībvalstis pēc apspriešanās ar darba devējiem un darba ņēmējiem un/vai darba devēji un darba ņēmēji vajadzības gadījumā nosaka, kādos apstākļos uz noteiktu laiku slēgtus darba līgumus vai darba attiecības:

a) uzskata par "secīgām";

b) uzskata par uz nenoteiktu laiku slēgtiem darba līgumiem vai darba attiecībām."

7. Pamatnolīguma 8. klauzulas 3. punktā ir paredzēts:

"Šā nolīguma ieviešana nerada tiesisku pamatu, lai pazeminātu darba ņēmēju vispārējo aizsardzības līmeni šā nolīguma jomā."

8. Direktīva 1999/70 ļauj dalībvalstīm, ievērojot valstu tiesību aktus un/vai praksi, precizēt terminus, kas izmantoti pamatnolīgumā un nav īpaši definēti tajā, ja vien minētajās definīcijās ievērots Pamatnolīguma saturs [5]. Tas ir paredzēts, lai ņemtu vērā stāvokli katrā dalībvalstī un konkrētu sektoru un profesiju apstākļus, arī sezonas rakstura nodarbinātību [6].

9. Direktīvas 1999/70 3. pants noteic, ka Direktīva stājas spēkā dienā, kad tā publicēta *Eiropas Kopienu Oficiālajā Vēstnesī*, proti, 1999. gada 10. jūlijā.

10. Atbilstoši Direktīvas 1999/70 2. panta pirmajai daļai dalībvalstīm ir pienākums "[pieņemt] normatīvos un administratīvos aktus, kas vajadzīgi šīs direktīvas izpildei, līdz [2001.] gada 10. jūlijam", vai nodrošināt, ka ne vēlāk par minēto dienu "darba devēji un darba ņēmēji ar līgumu ir ieviesuši vajadzīgos pasākumus". Saskaņā ar Direktīvas 2. panta otro daļu dalībvalstis vajadzības gadījumā un pēc apspriedes ar darba devējiem un darba ņēmējiem var papildus izmantot, ilgākais, vienu gadu, lai ņemtu vērā īpašas grūtības vai grūtības, īstenojot koplīgumu. Kā norāda Komisija, Grieķijas gadī-

5 — Skat. Direktīvas 1999/70 preambulas septiņpadsmito apsvērumu.

6 — Skat. Pamatnolīguma vispārīgo apsvērumu 10. punktu par uz noteiktu laiku slēgtiem darba līgumiem. Skat. arī šī Pamatnolīguma preambulas trešo daļu.

jumā tika piešķirts šāds viena gada termiņa pagarinājums līdz 2002. gada 10. jūlijam.

Prezidenta dekrēts Nr. 81/2003

B — *Valsts tiesiskais regulējums*

11. Atbilstošas Grieķijas tiesību normas šajā sakarā ir, pirmkārt, Likuma Nr. 2190/1994 noteikumi un, otrkārt, Direktīvas 1999/70 transponēšanai izdotie Prezidenta dekrēti.

13. 2003. gada 2. aprīlī spēkā stājās Prezidenta dekrēts Nr. 81/2003 [8] par "noteikumiem attiecībā uz darba ņēmējiem, kas nodarbināti saskaņā ar noteikta laika darba līgumiem", un tā 2. panta 1. punkta sākotnējā redakcijā bija noteikts, ka to "piemēro darba ņēmējiem, kas nodarbināti saskaņā ar noteikta laika darba līgumiem vai darba attiecībām". Vēlāk saskaņā ar Prezidenta 2004. gada 23. augusta dekrētu Nr. 180/2004 [9] šo noteikumu piemērošanas joma tika sašaurināta, tos attiecinot tikai uz privāto sektoru [10].

Likums Nr. 2190/1994

12. Likuma Nr. 2190/1994 [7] 21. pants paredz:

14. Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 5. panta "Noteikumi par darbinieku aizsardzību un tiem nelabvēlīgās tiesību aktu krāpnieciskas apiešanas novēršanu" sākotnējā redakcijā bija noteikts:

"[..] Publiskās pārvaldes iestādes un juridiskās personas [..] var pieņemt darbā darbiniekus, noslēdzot ar tiem privāto tiesību darba līgumus uz noteiktu laiku, lai apmierinātu sezonālās vajadzības vai citas periodiskās vai pagaidu vajadzības [..] pārveidošana par nenoteikta laika līgumu nav spēkā [..]".

"1. Noteikta laika darba līgumu neierobežota atjaunošana ir likumīga, ja tā ir objektīvi pamatota.

7 — *FEK* A' 28/3.3.1994.

8 — *FEK* A' 77/2.4.2003.

9 — *FEK* A' 160/23.8.2004. Prezidenta dekrēts Nr. 180/2004 saskaņā ar tā 5. panta 1. punktu stājas spēkā līdz ar dekrēta publicēšanu oficiālajā valdības vēstnesī, ja vien īpašos noteikumos nav noteikts citādāk.

10 — Skat. Prezidenta dekrēta Nr. 180/2004 1. pantu.

a) Šis objektīvais pamats pastāv cita starpā šādos gadījumos:

[..] ja noslēgt līgumu uz noteiktu laiku liek kāds likuma vai cita normatīvā akta noteikums.

[..]

3. Ja secīgu noteikta laika darba līgumu vai darba attiecību kopējais ilgums pārsniedz divus gadus, nepastāvot šā panta 1. punktā minētajiem pamatiem, tiek prezumēts, ka šo darba līgumu vai darba attiecību mērķis ir apmierināt uzņēmuma vai saimniecības pastāvīgās un ilgstošās vajadzības, un līdz ar to tie kļūst par nenoteikta laika darba līgumiem vai darba attiecībām. Ja šo divu gadu laikā secīgā — šā panta 4. punkta izpratnē — [līgumu vai attiecību] atjaunošana notiek vairāk nekā trīs reizes, tiek prezumēts, ka šīs atjaunošanas mērķis ir apmierināt uzņēmuma vai saimniecības pastāvīgās un ilgstošās vajadzības, un līdz ar to attiecīgie līgumi kļūst par nenoteikta laika darba līgumiem vai darba attiecībām, ja vien atjaunošana nav pamatota ar kādu 1. punktā minēto pamatu. Katrā no šiem iespējamajiem gadījumiem pienākums pierādīt pretējo ir darba devējam.

4. Par "secīgiem" uzskata noteikta laika darba līgumus vai darba attiecības starp to pašu darba devēju un darba ņēmēju un saskaņā ar tādiem pašiem vai līdzvērtīgiem nosacījumiem, ja starplaiks starp šiem līgumiem vai attiecībām nepārsniedz divdesmit darba dienas.

5. Šā panta noteikumus piemēro pēc šā dekrēta spēkā stāšanās noslēgtiem darba līgumiem vai darba līgumu atjaunojumiem vai iedibinātām darba attiecībām."

15. Ar Prezidenta dekrētu Nr. 180/2004 Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 5. pants tika grozīts, un tā teksts jaunajā redakcijā ir šāds [11]:

"1. Noteikta laika darba līgumu neierobežota atjaunošana ir likumīga, ja tā ir objektīvi pamatota. Šāds objektīvs pamats cita starpā pastāv tad:

ja atjaunošana ir pamatota ar darba devēja vai uzņēmuma veidu, raksturu vai darbību vai ar īpašiem iemesliem vai prasībām, ciktāl šie apstākļi tieši vai netieši izriet no attiecīgā līguma, piemēram, darbinieka aizstāšanas uz laiku,

11 — Skat. Prezidenta dekrēta Nr. 180/2004 3. pantu.

pagaidu darbu veikšanas vai darba pagaidu pārslodzes gadījumos vai gadījumos, kad ierobežots laiks ir saistīts ar izglītošanu vai mācībām, ja līguma atjaunošanas mērķis ir atvieglot darbinieka pārcelšanos uz identisku darba vietu vai veikt precīzi noteiktus darbus vai programmu vai ja tas ir saistīts ar konkrētu notikumu [..].

3. Ja secīgu noteikta laika darba līgumu vai darba attiecību kopējais ilgums pārsniedz divus (2) gadus, tiek prezumēts, ka šo darba līgumu vai darba attiecību mērķis ir apmierināt uzņēmuma vai saimniecības pastāvīgās un ilgstošās vajadzības, un līdz ar to tie kļūst par nenoteikta laika darba līgumiem vai darba attiecībām. Ja šo divu gadu laikā secīgā — šā panta 4. punkta izpratnē — [līgumu vai attiecību] atjaunošana notiek vairāk nekā trīs (3) reizes, tiek prezumēts, ka šīs atjaunošanas mērķis ir apmierināt uzņēmuma vai saimniecības pastāvīgās un ilgstošās vajadzības, un līdz ar to attiecīgie līgumi kļūst par nenoteikta laika darba līgumiem vai darba attiecībām. Katrā no šiem iespējamiem gadījumiem pienākums pierādīt pretējo ir darba devējam.

4. Par "secīgiem" uzskata noteikta laika darba līgumus vai darba attiecības starp to pašu darba devēju un darba ņēmēju un saskaņā ar tādiem pašiem vai līdzvērtīgiem nosacījumiem, ja starplaiks starp šiem līgumiem vai attiecībām nepārsniedz četrdesmit piecas (45) darba vai [kalendāras] dienas. Iepriekšējās daļas piemērošanai saistībā ar uzņēmumu grupu par "to pašu darba devēju" ir uzskatāmi arī šādā grupā ietilpstoši uzņēmumi.

5. Šā panta noteikumus piemēro pēc šā dekrēta spēkā stāšanās noslēgtiem darba līgumiem vai darba līgumu atjaunojumiem vai iedibinātām darba attiecībām."

Prezidenta dekrēts Nr. 164/2004

16. 2004. gada 19. jūlijā spēkā stājās Prezidenta dekrēts Nr. 164/2004 [12] par īpašiem noteikumiem attiecībā uz darba ņēmējiem, kas nodarbināti saskaņā ar noteikta laika darba līgumiem publiskajā sektorā. Minētā dekrēta piemērošanas jomu nosaka tā 2. panta 1. punkts:

"Šā dekrēta noteikumus piemēro publiskajā sektorā strādājošiem darbiniekiem, kā tas ir definēts šī dekrēta 3. panta noteikumos, kā

12 — *FEK* A' 134/19.7.2004. Prezidenta dekrēts Nr. 164/2004 saskaņā ar tā 12. panta 1. punktu stājas spēkā līdz ar dekrēta publicēšanu oficiālajā valdības vēstnesī, ja vien īpašos noteikumos nav noteikts citādāk.

arī pašvaldību uzņēmumu darbiniekiem, kas nodarbināti saskaņā ar noteikta laika darba līgumiem vai darba attiecībām vai strādā saskaņā ar uzņēmuma līgumu vai jebkādu citu darba līguma vai darba attiecību veidu, kurš patiesībā nosaka pakļautības saikni."

17. Prezidenta dekrēta Nr. 164/2004 5. pants cita starpā attiecībā uz secīgu līgumu pieļaujamību publiskajā sektorā paredz šādus noteikumus:

"1. Ir aizliegti secīgi līgumi, kas noslēgti un izpildīti starp to pašu darba devēju un to pašu darba ņēmēju attiecībā uz to pašu vai līdzvērtīgu profesiju un saskaņā ar tādiem pašiem vai līdzvērtīgiem nosacījumiem un starplaiks starp kuriem ir mazāks par trim mēnešiem.

2. Izņēmuma kārtā šādu līgumu noslēgšana ir likumīga, ja tā ir objektīvi pamatota. Objektīvs pamats pastāv gadījumos, kad pēc sākotnējā līguma turpmākie līgumi ir noslēgti, lai apmierinātu tā paša veida īpašas vajadzības, kas ir tieši vai netieši saistītas ar uzņēmuma veidu, raksturu vai darbību.

[..]

4. Neskarot nākamā panta 2. punkta noteikumus, nekādā gadījumā nedrīkst noslēgt vairāk par trim secīgiem līgumiem."

18. Prezidenta dekrēta Nr. 164/2004 11. pantā ietvertie pārejas noteikumi ir šādi:

"1. Secīgie līgumi 5. panta 1. punkta izpratnē, ja tie ir noslēgti pirms šā dekrēta spēkā stāšanās un ir joprojām spēkā tā spēkā stāšanās laikā, no šā brīža tiek pārveidoti par nenoteikta laika darba līgumiem, ja ir izpildīti šādi kumulatīvi nosacījumi:

a) secīgo līgumu kopējais ilgums ir vismaz 24 mēneši pirms šā dekrēta spēkā stāšanās neatkarīgi no atjaunojumu skaita vai sākotnējs līgums šā dekrēta 5. panta 1. punkta izpratnē ticis atjaunots vismaz trīs reizes, kopumā veidojot vismaz 18 mēnešu nodarbinātības stāžu, kas iekļaujas 24 mēnešu laikposmā pēc sākotnējā līguma noslēgšanas;

b) kopējais a) apakšpunktā paredzētais nodarbinātības stāžs ir jānostrādā tajā

pašā iestādē, tajā pašā vai līdzvērtīgā amatā un saskaņā ar tādiem pašiem vai līdzvērtīgiem nosacījumiem kā sākotnējā darba līgumā vai saskaņā ar līdzvērtīgiem nosacījumiem [..];

c) darbībām, kas ir līguma priekšmets, ir jābūt tieši saistītām ar attiecīgās iestādes pastāvīgajām un ilgstošajām vajadzībām, kas noteiktas ar sabiedrības interesēm, par kurām šī iestāde ir atbildīga;

d) iepriekš paredzētais kopējais nodarbinātības stāžs ir jānostrādā pilnu vai nepilnu darba laiku un pildāmiem pienākumiem ir jābūt tādiem pašiem vai līdzvērtīgiem tiem, kas norādīti sākotnējā līgumā.

[..]

5. Šā panta 1. punkts attiecas arī uz līgumiem, kuru termiņš izbeidzies trīs mēnešu laikā pirms šā dekrēta spēkā stāšanās; šos līgumus uzskata par secīgiem līgumiem, kas ir joprojām spēkā šā dekrēta spēkā stāšanās laikā. Šā panta 1. punkta a) apakšpunktā paredzētajam nosacījumam ir jābūt izpildītam līguma termiņa izbeigšanās dienā."

III — Fakti un pamata prāva

19. Sākotnējie 18 prasītāji pamata prāvā [13], viņu vidū arī Adenelera [*Adeneler*] kungs, bija nodarbināti pie atbildētāja pamata prāvā — Grieķijas piena birojā [*Ellinikos Organismos Galaktos*] (turpmāk tekstā — "*ELOG*"). *ELOG* ir privāto tiesību juridiska persona, kas veic uzņēmējdarbību Salonikos un saskaņā ar attiecīgajiem Grieķijas tiesību aktiem ir pieskaitāma publiskajam sektoram plašākā izpratnē [14]. *ELOG* uzdevums ir pārvaldīt piena kvotas Grieķijā un attiecīgi nodrošināt Grieķijai noteikto kvotu nepārsniegšanu.

20. Starp *ELOG* un katru prasītāju pamata prāvā bija noslēgti vairāki secīgi privāto tiesību darba līgumi uz noteiktu laiku. Šādi bija noslēgti gan sākotnējie darba līgumi, gan arī secīgi noslēgtie.

21. Ar daļu no prasītājiem viņu pirmās darba attiecības tika iedibinātas vēl pirms 2001. gada 10. jūlija, kas ir Direktīvas 1999/70 transponēšanas normālais termiņa beigu datums. Katrā ziņā ar pārējiem prasītājiem *ELOG* noslēdza darba līgumus vēl pirms pagarinātā transponēšanas termiņa beigām — pirms 2002. gada 10. jūlija. Visi līgumi, gan

13 — Trīs prasītāji līdz šim brīdim savu prasību jau ir atsaukuši.

14 — Likuma Nr. 1892/1990 51. panta 1. punkts (*FEK* A' 101).

sākotnējie, gan arī secīgie, tika noslēgti uz astoņiem mēnešiem, un starp dažādiem līgumiem pagāja starplaiki, no kuriem vismazākais bija 22 dienas un visilgākais — gandrīz vienpadsmit mēneši. Katru prasītāju pieņēma darbā tajā pašā amatā (laborants, sekretārs, veterinārārsts utt.), par kuru bija noslēgts sākotnējais darba līgums.

22. Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 spēkā stāšanās brīdī 2003. gada 2. aprīlī ar katru no prasītājiem bija noteikta laika darba līgums. Visas šīs darba attiecības tika izbeigtas starp 2003. gada jūniju un augusta beigām. Kopš šī brīža daļa prasītāju ir bezdarbnieki, bet daļa, pamatojoties uz pagaidu noregulējuma lēmumiem, ir nodarbināti *ELOG* uz laiku.

23. Pamata prāvā prasītāji pauda uzskatu, ka viņu sniegtie darba pakalpojumi apmierina atbildētāja pastāvīgas un ilgstošas vajadzības un ka tādēļ secīgu noteikta laika darba līgumu noslēgšana ar viņiem ir bijusi ļaunprātīga izmantošana. Prasītāji šajā lietā lūdz noteikt, ka attiecīgie viņu darba līgumi ar *ELOG* ir pārkvalificējami par nenoteikta laika darba līgumiem. Šāda pārkvalificēšana ir priekšnoteikums, kas nepieciešams, lai pieņemtu lēmumu par citiem prasītāju prasījumiem, piemēram, par viņu atjaunošanu darbā un darba algas parādu izmaksu.

IV — Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu un process Tiesā

24. Ar 2004. gada 8. aprīļa lēmumu, kurš tika labots 2004. gada 5. jūlijā, *Monomeles Protodikeio Thessalonikis* [15] (turpmāk tekstā — "iesniedzējtiesa") uzdeva Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

1) Vai valsts tiesai ir jāinterpretē valsts tiesības cik vien iespējams atbilstoši direktīvai, kas valsts iekšējā tiesību sistēmā ir transponēta novēloti, a) no direktīvas spēkā stāšanās dienas vai b) no brīža, kad beidzies transponēšanas termiņš, kas nav ievērots, vai c) no valsts transponējošo pasākumu spēkā stāšanās dienas?

2) Vai Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 1. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka fakts, ka noteikta laika līguma noslēgšana ir paredzēta likumos vai citos normatīvajos aktos, pats par sevi var būt objektīvs iemesls, kas attaisno secīgus līguma atjaunojumus vai šādu līgumu noslēgšanu, tāpat kā iemesli, kas

15 — Šeit ir runa par [Grieķijas] pirmās instances tiesu.

saistīti ar veiktā darba raksturu, veidu vai īpašībām, vai citi līdzīgi iemesli?

3) a) Vai valsts tiesību norma, tāda kā Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 5. panta 4. punkts, saskaņā ar kuru par secīgiem uzskata līgumus, kas noslēgti starp to pašu darba devēju un to pašu darba ņēmēju un saskaņā ar tādiem pašiem vai līdzvērtīgiem darba nosacījumiem, ja starplaiks starp šiem līgumiem nepārsniedz divdesmit dienas, ir saderīga ar Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 1. un 2. punktu?

b) Vai Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 1. un 2. punktu var interpretēt tādējādi, ka prezumēt nenoteikta laika darba attiecības starp darba devēju un tā darbinieku var tikai tad, ja ir iz pildīts Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 5. panta 4. punktā paredzētais nosacījums?

4) Vai likuma Nr. 2190/1994 21. pantā noteiktais aizliegums pārveidot par nenoteikta laika darba līgumu secīgo noteikta laika darba līgumu, kas principā ir noslēgts, lai apmierinātu darba devēja izņēmuma vai sezonālās vajadzības, bet kura mērķis patiesībā ir apmierināt pastāvīgas un ilgstošas vajadzības, ir saderīgs ar Kopienu tiesību lietderīgas iedarbības principu un ar Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 1. un 2. punkta un Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 1. klauzulas kopējo mērķi?

25. Prasītāji pamata prāvā, Grieķijas valdība un Komisija ir snieguši Tiesai rakstveida un mutvārdu apsvērumus, bet *ELOG* piedalījās tikai mutvārdu procesā.

V — Vērtējums

A — *Par prejudiciālo jautājumu pieņemamību*

26. Grieķijas valdība un Komisija savos rakstveida apsvērumos apšaubījušas prejudiciālo jautājumu atbilstību saistībā ar strīda pamata lietā atrisinājumu.

Par pirmo jautājumu: termiņi, kas ir būtiski juridiskajam vērtējumam

27. Vispirms Komisija paužšaubas par to, cik atbilstošs saistībā ar strīda pamata lietā atrisinājumu ir pirmais jautājums, ar ko lūdz precizēt datumu, kopš kura valsts tiesības ir jāinterpretē atbilstoši direktīvai. Komisija savas šaubas pamato ar faktu, ka visu prasītāju pamata prāvā darba līgumu termiņš *beidzās* tikai *pēc* Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 pieņemšanas, proti, laikā, kad Grieķijai saistošais direktīvas transponēšanas termiņš jau bija beidzies un jau bija pieņemti valsts tiesību akti, ar kuriem tika transponēta Direktīva 1999/70. Izskatās, ka Komisija tātad uzskata, ka pamata prāva neattiecas uz agrāku laikposmu un ka tādēļ arī jautājums par pienākumu veikt direktīvai atbilstošu interpretāciju jau agrāk [pirms transponēšanas] nav pamatots.

28. Tomēr saskaņā ar pastāvīgo judikatūru vienīgi valsts tiesa ir kompetenta, ņemot vērā katras lietas īpatnības, izvērtēt gan prejudiciālā nolēmuma nepieciešamību sava sprieduma taisīšanai, gan Tiesai uzdoto jautājumu atbilstību. Tiesa var noraidīt iesniedzējtiesas lūgumu tikai tad, ja ir acīmredzams, ka lūgtajai Kopienu tiesību interpretācijai nav nekāda sakara ar pamata prāvas īstenajiem apstākļiem vai priekšmetu vai ka jautājums ir vispārīgs vai hipotētisks [16].

29. Šajā lietā galīgi nav *acīmredzams*, ka lietas būtība attiecas uz Komisijas minēto vēlāko laika posmu. Tikai iesniedzējtiesa var izlemt, kurš laika posms saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir noteicošs, pārbaudot darba līgumu slēgšanas uz noteiktu laiku likumību (brīdis, kad tiek noslēgts līgums, vai brīdis, kad beidzas līguma termiņš) un uz kādiem tiesību aktiem šajā lietā ir jābalstās (uz Prezidenta dekrētu Nr. 81/2003 vai citiem valsts tiesību aktiem). Nekādā gadījumā nav izslēgts, ka valsts tiesa šajā lietā varētu secināt, ka noteikta laika darba līgumu likumība ir jāizvērtē, ņemot vērā tikai *to slēgšanas brīdī* spēkā esošo tiesību stāvokli. Šis brīdis, cik zināms, katrā ziņā ir *pirms* Grieķijai saistošā Direktīvas 1999/70 transponēšanas termiņa beigām, proti, pirms 2002. gada 10. jūlija.

30. It īpaši saskaņā ar neapstrīdētajām prasītāju pamata prāvā sniegtajām ziņām vismaz ar daļu no viņiem gan sākotnējais, gan arī otrais darba līgums bija noslēgts vēl pirms

16 — Skat. tikai 2005. gada 7. jūnija spriedumu lietā C-17/03 *VEMW* u.c. (Krājums, I-4983. lpp. 34. punkts) un 1995. gada 15. decembra spriedumu lietā C-415/93 *Bosman* (*Recueil*, I-4921. lpp., 59.–61. punkts).

Grieķijai saistošā transponēšanas termiņa beigām, proti, pirms 2002. gada 10. jūlija [17]. Attiecībā uz šiem līgumiem izšķiroša nozīme var būt tam, vai šiem līgumiem piemērojamie valsts tiesību akti bija jāinterpretē atbilstoši direktīvai un Pamatnolīgumam vēl pirms transponēšanas termiņa beigām.

31. Šajos apstākļos jautājums par datuma, no kura rodas pienākums interpretēt valsts tiesību aktus atbilstoši direktīvai, nekādā ziņā nav *acīmredzami neatbilstošs*. Tādēļ Komisijas norādītās šaubas par pirmā jautājuma atbilstību saistībā ar strīda pamata lietā atrisinājumu nav pamatotas.

Par otro un trešo jautājumu: vēlākas izmaiņas valsts tiesību aktos

32. Ar savu otro un trešo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas uzzināt, vai Pamatnolīgumu par darbu uz noteiktu laiku var interpretēt tā, ka tas neliedz definēt objektīvos iemeslus un "secīgumu" tā, kā Grieķijas likumdevējs to izdarījis Prezidenta dekrētā Nr. 81/2003. Savos rakstveida un mutvārdu apsvērumos Grieķijas valdība šai sakarā norāda, ka Prezidenta dekrēts Nr. 81/2003 — kopš brīža, kad ar Prezidenta dekrētiem Nr. 164/2004 un Nr. 180/2004 tika pieņemti īpašie noteikumi attiecībā uz publisko sektoru — vairs nav piemērojams pamata lietai un ka tādēļ ar šo tiesību normu saistītie jautājumi vairs neietekmē strīda pamata prāvā risinājumu. Līdz ar to Grieķijas valdība apšauba otrā un trešā jautājuma atbilstību saistībā ar strīda pamata lietā atrisināšanu.

33. Šeit vispirms ir jānorāda, ka Tiesa atbilstoši EKL 234. pantam ir atbildīga par *Kopienu tiesību* interpretāciju; tādēļ pēc jautājumu iesniegšanas veiktie grozījumi valsts tiesību aktos nevar ietekmēt šo interpretāciju [18].

34. Turklāt saskaņā ar iepriekš citēto judikatūru tikai valsts tiesas kompetencē ir izvērtēt savu prejudiciālo jautājumu nepie-

17 — Skat. prasītāju pamata prāvā rakstveida apsvērumu 51. un 52. punktu, saskaņā ar kuriem gandrīz pusei no prasītājiem pirmais uz astoņiem mēnešiem noslēgtais darba līgums bija noslēgts vēl pirms 2001. gada 10. jūlija un daļai no prasītājiem otrais secīgais darba līgums tika noslēgts jau 22 dienas pēc pirmā darba līguma termiņa beigām.

18 — Skat. 1993. gada 7. decembra spriedumu lietā C-83/92 *Pierrel* u.c. (*Recueil*, I-6419. lpp., 32. punkts). Tādā pašā nozīmē skat. arī 1996. gada 30. aprīļa spriedumu lietā C-194/94 *CIA Security International* (*Recueil*, I-2201. lpp., 20. punkts).

ciešamību saistībā ar strīda pamata lietā atrisinājumu [19]. Tiesa uzdotos prejudiciālos jautājumus var noraidīt tikai tad, ja tie acīmredzami nav atbilstoši saistībā ar strīda pamata lietā atrisināšanu [20].

35. Šajā lietā pretēji Grieķijas valdības argumentiem nekādā ziņā nav *acīmredzams*, ka Prezidenta dekrētā Nr. 164/2004 paredzētie īpašie noteikumi par publisko sektoru pašlaik attiecas uz *visiem* prasītājiem pamata prāvā [21] un ka tādēļ iepriekš spēkā esošās tiesību normas, tādas kā, piemēram, Prezidenta dekrēts Nr. 81/2003 tā 2003. gada redakcijā, vairs nekādā gadījumā uz šīm personām neattiecas.

36. Protams, Prezidenta dekrēta Nr. 164/2004 noteikumiem ir atpakaļejošs spēks tiktāl, ciktāl tie skaidri attiecas arī uz tādiem noteikta darba laika līgumiem, kas noslēgti divu gadu laikā pirms dekrēta stāšanās spēkā. Taču tas ir piemērojams tikai līgumiem, kas bija spēkā dekrētā spēkā stāšanās brīdī 2004. gada 19. jūlijā, un līgumiem, kuru termiņš beidzies ne agrāk kā trīs mēnešus pirms šā datuma [22]. Pēc iesniedzējtiesas sniegtajiem datiem visu prasītāju pamata prāvā darba līgumi tomēr bija jau beigušies pirms šā datuma — laikposmā no 2003. gada jūnija līdz septembrim.

37. Tāpat nav acīmredzams, ka Prezidenta dekrēts Nr. 180/2004 *ar atpakaļejošu spēku* sašaurina Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 materiālo piemērošanas jomu, attiecinot to tikai uz darba attiecībām privātajā sektorā. Katrā ziņā Prezidenta dekrētā Nr. 180/2004 nav skaidru noteikumu šajā sakarā. Izskatās, ka atbilstošie tiesību normu grozījumi stājās spēkā tikai 2004. gada augustā [23].

38. Atbilstoši tam arī mutvārdu procesā tika noskaidrots, ka lietas dalībniekiem nav vienprātības par attiecīgo Grieķijas tiesību normu piemērojamību laikā.

39. Raugoties no šā viedokļa, katrā ziņā nav acīmredzami, ka otrajam un trešajam prejudiciālajam jautājumam nav nekāda sakara ar pamata prāvas īstenajiem apstākļiem vai priekšmetu. Tādēļ tiktāl lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir pieņemams.

19 — Skat. 18. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *CIA Security International*, 20. punkts.

20 — Skat. šo secinājumu 28. punktu un 16. zemsvītras piezīmi.

21 — Grieķijas valdība pati savu rakstveida apsvērumu 16. punktā atzīst, ka atbilstoši Prezidenta dekrēta Nr. 164/2004 noteikumiem 9 no 18 prasītājiem pamata prāvā izpildīja visas prasības, lai to noteikta laika darba līgumi tiktu pārkvalificēti par nenoteikta laika darba līgumiem. Arī no *ELOG* argumentiem mutvārdu procesā var secināt, ka ne uz visiem pamata prāvas prasītājiem attiecas Prezidenta dekrēta Nr. 164/2004 pārejas noteikumi.

22 — Skat. Prezidenta dekrēta Nr. 164/2004 pārejas noteikumu 11. panta 1. un 5. punktu.

23 — Skat. 9. zemsvītras piezīmi.

Par ceturto jautājumu: pamatnolīguma materiālā piemērošanas joma

40. Ceturtais prejudiciālais jautājums attiecas uz sekām, kas saskaņā ar Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku rodas, ja notiek Likuma Nr. 2190/1994 21. panta ļaunprātīga piemērošana, slēdzot noteikta laika darba līgumus publiskajā sektorā. Šajā sakarā Grieķijas valdība norāda, ka, pēc tās domām, šis noteikums neietilpst Pamatnolīguma piemērošanas jomā. Tā uzskata, ka Pamatnolīguma mērķis ir novērst ļaunprātību gadījumos, kad tiek noslēgti *vairāki* secīgi noteikta laika darba līgumi, kamēr Likuma Nr. 2190/1994 21. pants attiecas tikai uz *pirmreizēju* noteikta laika darba līguma noslēgšanu. Līdz ar to Grieķijas valdība atkal apšauba prejudiciālā jautājuma atbilstību saistībā ar strīda pamata lietā atrisinājumu.

41. Pretēji Grieķijas valdības viedoklim tomēr nekādā ziņā nav *acīmredzams*, ka Likuma Nr. 2190/1994 21. pants kaut vai netieši nevarētu ietekmēt *secīgu* noteikta laika darba attiecību pieļaujamību. Kā nekā šī tiesību norma aizliedz noteikta laika darba līgumu atjaunošanu un attiecīgi jauno noteikta laika darba līgumu noslēgšanu tikai konkrētos gadījumos. Apgriezti no tā var secināt, ka visos pārējos gadījumos jauno noteikta laika darba līgumu noslēgšana ir pieļaujama. Attiecīgi prasītāji pamata prāvā apgalvo — un šis apgalvojums nav atspēkots —, ka praksē jau vairākus gadus Likuma Nr. 2190/1994 21. pants tiek izmantots kā pamatojums, slēdzot atkārtotus darba līgumus publiskajā sektorā starp to pašu darba ņēmēju un to pašu darba devēju uz astoņiem mēnešiem ar četru mēnešu pārtraukumu starp diviem līgumiem. Šajos apstākļos iesniedzējtiesai Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku interpretācija varētu būt ļoti lietderīga un ietekmēt strīda pamata prāvā atrisinājumu. Tātad arī šajā punktā nav nekāda pamata apšaubīt lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību.

B — *Datums, kurā rodas pienākums interpretēt valsts tiesību aktus atbilstoši direktīvai (pirmais jautājums)*

42. Ar pirmo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa vēlas uzzināt, no kura datuma tai ir pienākums interpretēt savas valsts tiesību aktus atbilstoši direktīvai. Tā nosauc trīs iespējamos datumus, proti, tā min ne tikai transponēšanas termiņa beigu datumu un direktīvas transponēšanai valsts tiesību aktos paredzēto pasākumu (kas pieņemti ar nokavējumu) spēkā stāšanās datumu, bet arī skaidri min direktīvas spēkā stāšanās datumu. Vismaz daļai prasītāju pamata prāvā laika posms pirms transponēšanas termiņa beigām ir ļoti būtisks [24].

24 — Runa ir par tiem prasītājiem, kuru pirmais un otrais darba līgums ar *ELOG* tika noslēgts vēl pirms Grieķijai noteiktā transponēšanas termiņa beigām, proti, 2002. gada 10. jūlija (šai sakarā skat. šo secinājumu 29. un 30. punktu).

43. Judikatūrā jau ir noteikts, ka valsts normatīvie un administratīvie akti ir jāinterpretē atbilstoši direktīvām [25]. Līdz ar to tiktāl, ciktāl valsts tiesības pieļauj direktīvai atbilstošu interpretāciju, piemēram, ja attiecīgajos noteikumos ir ietvertas vispārīgas klauzulas vai nenoteikti juridiskie jēdzieni, valsts tiesai jāizmanto tai atstātā rīcības brīvība ("izvērtēšanas pilnvaras") cik vien iespējams Kopienu tiesību interesēs [26].

44. Katrā ziņā šāds pienākums rodas, izbeidzoties direktīvas transponēšanai paredzētajam termiņam [27]. Nekādā ziņā valsts tiesa nedrīkst gaidīt līdz faktiskai — šajā gadījumā nokavētai — direktīvas transponēšanai valsts tiesību aktos. Pienākums veikt Kopienu tiesībām atbilstošu interpretāciju attiecas uz visām valsts tiesībām, nevis tikai uz normatīvajiem vai administratīviem aktiem, kas īpaši pieņemti direktīvas transponēšanai [28]. Tātad pienākums veikt direktīvām atbilstošu interpretāciju ir pilnīgi piemērojams neatkarīgi no tā, vai un kad attiecīgā direktīva tika faktiski transponēta [29].

45. Turklāt es jau savos secinājumos lietā *Wippel* [30] izklāstīju, ka valsts tiesību noteikumi ir jāinterpretē un jāpiemēro saskaņā ar direktīvām *arī pirms to transponēšanai paredzētā termiņa izbeigšanās*, precīzāk sakot, no attiecīgās direktīvas spēkā stāšanās datuma. Šim uzskatam savos secinājumos lietā *Mangold* piekrīt arī ģenerāladvokāts Ticano [*Tizzano*] [31]. Arī spriedums lietā *Kolpinghuis Nijmegen* [32] daļēji pārstāv šādu

25 — 1984. gada 10. aprīļa spriedums lietā C-14/83 *Von Colson* un *Kamann* (*Recueil*, 1891. lpp., 26. punkts) un 2004. gada 5. oktobra spriedums apvienotajās lietās no C-397/01 līdz C-403/01 *Pfeiffer* u.c. (Krājums, I-8835. lpp., 113. un 114. punkts). Skat. arī nesen saistībā ar pamatlēmumu 2005. gada 16. jūnijā pieņemtu spriedumu lietā C-105/03 *Pupino* (Krājums, I-5285. lpp., it īpaši tā 34. punkts).

26 — Šajā sakarā skat. 25. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Colson* un *Kamann*, 28. punkta pēdējais teikums.

27 — Tas izriet no 1990. gada 13. novembra sprieduma lietā C-106/89 *Marleasing* (*Recueil*, I-4135. lpp., 8. punkts) un 1994. gada 14. jūlija sprieduma lietā C-91/92 *Faccini Dori* (*Recueil*, I-3325. lpp., 26. punkts): abi spriedumi tika pieņemti lietās, kurās attiecīgās direktīvas nebija transponētas paredzētajā termiņā (4. punkts spriedumā lietā *Marleasing* un 8. punkts spriedumā lietā *Faccini Dori*). Skat. arī 2000. gada 13. jūlijā pieņemto spriedumu lietā C-456/98 *Centrosteel* (*Recueil*, I-6007. lpp., 16. un 17. punkts).

28 — 25. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Pfeiffer*, 115., 118., un 119. punkts. Šajā sakarā skat. arī 25. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Pupino*, 47. punkta pēdējais teikums.

29 — Tādēļ pretēji tam, kā to, iespējams, ir uzskatījusi iesniedzējtiesa, tās pirmais prejudiciālais jautājums katrā ziņā ir atbilstošs ne tikai tad, ja kāda direktīva "valsts iekšējā tiesību sistēmā ir transponēta novēloti", bet tas [pirmais jautājums] ir atbilstošs vispārīgā veidā saistībā ar visām direktīvām, pat tām, kuras ir transponētas paredzētajā termiņā.

30 — Skat. 2004. gada 18. maija secinājumus lietā C-313/02 *Wippel* (2004. gada 12. oktobra spriedums, Krājums, I-9483. lpp., 58.–63. punkts).

31 — 2005. gada 30. jūnija secinājumi lietā C-144/04 *Mangold* (2005. gada 22. novembra spriedums, Krājums, I-9981. lpp., 115. un 120. punkts). Šajā sakarā skat. arī ģenerāladvokāta Darmona [*Darmon*] 1989. gada 14. novembra secinājumus lietā C-177/88 *Dekker* u.c. (1990. gada 8. novembra spriedums, *Recueil*, I-3941. lpp., 11. punkts) un 1991. gada 29. maija secinājumus apvienotajās lietās C-87/90, C-88/90 un C-89/90 *Verholen* u.c. (1991. gada 11. jūlija spriedums, *Recueil*, I-3757. lpp., 15. punkta beigas). Līdzīgi uzskata arī ģenerāladvokāts Džeikobss [*Jacobs*] — 1997. gada 24. aprīļa secinājumi lietā C-129/96 *Inter-Environnement Wallonie* (1997. gada 18. decembra spriedums, *Recueil*, I-7411. lpp., 29. un turpmākie punkti). Nedaudz šaurākā aspektā skat. viņa 1992. gada 25. jūnija secinājumus lietā C-156/91 *Hansa Fleisch* (1992. gada 10. novembra spriedums, *Recueil*, I-5567. lpp., 23. un 24. punkts).

32 — 1987. gada 8. oktobra spriedums lietā C-80/86 *Kolpinghuis Nijmegen* (*Recueil*, 3969. lpp., 15. punkts, pēdējais teikums).

viedokli [33], un katrā ziņā tas nav pretrunā ar šeit piedāvāto risinājumu.

46. Par labu valsts tiesu *pienākumam* interpretēt valsts tiesības atbilstoši direktīvām *jau pirms transponēšanas termiņa beigām* liecina turpmāk izklāstītie apsvērumi.

47. Kā zināms, pieņemto direktīvu *juridiskā iedarbība* rodas jau līdz ar to spēkā stāšanos. Tieši no šī brīža tās kļūst *saistošas* dalībvalstīm attiecībā uz sasniedzamo rezultātu (EKL 249. panta trešā daļa).

48. Tādējādi Tiesa, ņemot vērā EKL 10. pantā izpausto lojalitātes pret Kopienām principu, secināja, ka dalībvalstīm jau pirms transponēšanas termiņa beigām jāatturas pieņemt noteikumus, kas varētu būtiski apdraudēt rezultātu, kādu paredzēts sasniegt ar šo direktīvu (*aizliegums kavēt direktīvas mērķus*) [34].

49. Tai pat laikā no EKL 249. panta trešās daļas un EKL 10. panta, tos aplūkojot kopā, var secināt ne tikai šo konkrēto Tiesas izstrādāto *pienākumu atturēties no darbībām*. Papildus tam EKL 10. pants tā pirmajā daļā nosaka arī *pozitīvu pienākumu* veikt visus nepieciešamos vispārējus vai īpašus pasākumus, proti, darīt visu nepieciešamo, lai nodrošinātu to pienākumu izpildi, kas izriet no Kopienu tiesībām [35]. Transponējamas direktīvas gadījumā šāds no Kopienu tiesībām izrietošs pienākums saistībā ar direktīvas rezultāta sasniegšanu ir spēkā jau ar direktīvas spēkā stāšanās brīdi [36]. Šajā sakarā ir jānorāda, ka pienākums veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai sasniegtu direktīvā noteikto rezultātu, ir visām dalībvalstu iestādēm, tostarp — to kompetences ietvaros — tiesu iestādēm [37]. Līdz ar to direktīvas ir saistošas arī dalībvalsts tiesu varai attiecībā uz to sasniedzamo rezultātu no to spēkā stāšanās brīža.

50. Cik lielā mērā Kopienu tiesības ir saistošas [valsts] tiesai, parāda arī tas, ka saskaņā ar Tiesas judikatūru [valsts] tiesām ir

33 — Ģenerāladvokāta Darmona secinājumi 31. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Verholen* u.c., 15. punkta beigas; skat. arī ģenerāladvokāta Ležē [*Léger*] 1995. gada 20. jūnija secinājumus lietā C-5/94 *Hedley Lomas* (1996. gada 23. maija spriedums, *Recueil*, I-2553. lpp., 64. punkts).

34 — Spriedums lietā *Inter-Environnement Wallonie*, minēts 31. zemsvītras piezīmē, 45. punkts.

35 — Spriedums 25. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Pfeiffer*, 110. punkts.

36 — Šajā sakarā skat. arī spriedumu 33. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Inter-Environnement Wallonie*, 40.–42. punkts.

37 — 2005. gada 2. jūnija spriedums lietā C-15/04 *Koppensteiner* (Krājums, I-4855. lpp., 33. punkts), kā arī spriedumi 25. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Pfeiffer*, 110. punkts; 27. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Faccini Dori*, 26. punkts; 32. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Kolpinghuis Nijmegen*, 12. punkts, un 25. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Von Colson* un *Kamann*, 26. punkts.

pat pienākums ņemt vērā arī tiesiski nesaistošus *ieteikumus* [38].

51. Fakts, ka direktīvas mērķis ir saistošs [valsts] tiesai, protams, nenozīmē, ka tām vēl pirms direktīvas transponēšanas termiņa beigām būtu pienākums *nepiemērot* iepriekš pieņemtus valsts tiesību aktus, kuri ir pretrunā direktīvai [39]. Taču šāda problēma nerodas, interpretējot valsts tiesību aktus atbilstoši direktīvai. Ja tiesnesis interpretē savas valsts tiesību aktus atbilstoši direktīvai, tad attiecīgie valsts noteikumi drīzāk tiek *piemēroti*, nevis paliek nepiemēroti [40].

52. Turklāt fakts, ka dalībvalstīm tiek piešķirts direktīvas *transponēšanas termiņš* un ka tādēļ tām nav pienākuma direktīvas transponēšanai nepieciešamos *normatīvos un administratīvos aktus* pieņemt pirms šī termiņa beigām, nekādā veidā neliedz atzīt pienākumu interpretēt valsts tiesības atbilstoši direktīvai no tās spēkā stāšanās brīža [41]. Fakts, ka direktīva valsts tiesību aktu izdevējam piešķir šo termiņu, nekādā mērā nenozīmē, ka arī tiesu vara var pieprasīt sev šādu termiņu. Ar šādu transponēšanas termiņu galvenokārt tiek ņemtas vērā tehniskās grūtības normatīvo tiesību aktu pieņemšanas procesā [42], kādas, piemēram, var rasties parlamentārā likumdošanas procesā vai sarunu starp sociālajiem partneriem ietvaros. Tas vērojams arī šajā lietā apskatāmās Direktīvas 1999/70 gadījumā — tās 2. panta pirmajā daļā noteiktais transponēšanas termiņš attiecas konkrēti tikai uz nepieciešamo *normatīvo un administratīvo aktu* pieņemšanu, kā arī uz *vienošanos starp darba devējiem un darba ņēmējiem* [sociālajiem partneriem], bet nekādā ziņā neatliek uz vēlāku laiku tās spēkā stāšanos. Tātad direktīvā paredzētie mērķi ir saistoši [dalībvalstīm] jau no direktīvas spēkā stāšanās brīža [43] un transponēšanas termiņš šo faktu nemaina.

53. Tāpat nepastāv liels risks, ka valsts tiesa varētu aizsteigties priekšā valsts tiesību aktu izdevējam vai pat nonākt pretrunā ar to, interpretējot spēkā esošus valsts tiesību aktus atbilstoši direktīvai vēl pirms tās transponēšanas termiņa beigām. Kā jau iepriekš tika minēts, direktīvas mērķi ir saistoši arī [valsts] tiesām to kompetences ietvaros no brīža, kad direktīva stājas spēkā. Tātad valsts tiesa, veicot *spēkā esošo* tiesību aktu interpretāciju, var pat pirms transponēšanas termiņa beigām palīdzēt īstenot direktīvas mērķi, nebūt neaizsteidzoties priekšā valsts tiesību aktu izdevējam, bet gan tikai piemērojot tā izdotos tiesību aktus. Līdz ar to valsts tiesa pilda tikai

38 — 1989. gada 13. decembra spriedums lietā 322/88 *Grimaldi* (*Recueil*, 4407. lpp., 18. punkts). Uz šo norādīja arī ģenerāladvokāts Ticano savos secinājumos 31. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Mangold*, 117. punkts.

39 — 2004. gada 5. februāra spriedums lietā C-157/02 *Rieser* (*Recueil*, I-1477. lpp., 67. un 69. punkts), kā arī ģenerāladvokāta Ticano secinājumi 31. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Mangold*, 110. punkts.

40 — Skat. 30. zemsvītras piezīmē minēto manu secinājumu lietā *Wippel* 60. punktu un 41. zemsvītras piezīmi.

41 — Skat. 31. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Inter-Environnement Wallonie*, 43. un 45. punkts.

42 — Šajā sakarā skat. 39. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Rieser*, 68. punkts, un 31. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Inter-Environnement Wallonie*, 43. punkts.

43 — Šajā lietā būtu jāatzīmē, ka Direktīva 1999/70 saskaņā ar tās 3. pantu stājās spēkā 1999. gada 10. jūlijā.

savus galvenos pienākumus un vienlaicīgi arī palīdz īstenot no Kopienu tiesībām izrietošos attiecīgās dalībvalsts pienākumus. Protams, tas neskar valsts tiesību aktu izdevēja pienākumu īstenot direktīvas mērķi, nepieciešamības gadījumā pieņemot jaunus noteikumus noteiktā termiņā [44].

C — *Objektīvs iemesls noteikta laika darba attiecību izmantošanai (otrais jautājums)*

54. Tādēļ uz pirmo prejudiciālo jautājumu ir jāatbild šādi:

55. Ar savu otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas uzzināt, kādi apsvērumi Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku izpratnē var veidot objektīvus iemeslus, kas attaisnotu secīgu noteikta laika darba līgumu noslēgšanu. Konkrēti tiek jautāts, vai fakts, ka noteikta laika darba līgumu noslēgšana ir *paredzēta likumā*, pats par sevi var būt objektīvs iemesls Pamatnolīguma izpratnē. Šāda norma ietverta iesniedzējtiesas sniegtajā izvilkumā no Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 2003. gada redakcijas 5. panta 1. punkta a) apakšpunkta.

No direktīvas spēkā stāšanās brīža valsts tiesām ir pienākums cik vien iespējams interpretēt savas valsts tiesību kopumu saskaņā ar attiecīgās direktīvas tekstu un mērķi, lai nonāktu pie rezultāta, kas būtu saderīgs ar šīs direktīvas mērķi.

56. Jēdziens "objektīvi iemesli" nav precizēts Pamatnolīgumā par darbu uz noteiktu laiku, īpaši tā 5. panta 1. punkta a) apakšpunktā. Līdz ar to dalībvalstīm un sociālajiem partneriem ir plaša rīcības brīvība šā jēdziena definēšanā, ņemot vērā stāvokli katrā dalībvalstī un īpašu sektoru un profesiju apstākļus [45]. Tomēr saskaņā ar EKL 249. panta trešo daļu dalībvalstīm šai sakarā ir saistoši Direktīvas un tai pievienotā Pamatnolīguma mērķi. Pašas Direktīvas 1999/70 preambulas septiņpadsmitajā apsvērumā ir paredzēts, ka

44 — Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, direktīvu transponējot valsts tiesībās, tiesiski skaidras un īpašas normas veidā valsts tiesībās formāli un saturiski nav obligāti jāiestrādā tādi paši noteikumi, bet var iztikt ar vispārīgu tiesisku formulējumu. Tomēr ir nepieciešams, lai attiecīgās valsts tiesību normas efektīvi nodrošinātu direktīvas pilnīgu piemērošanu, lai šo tiesību aktu radītā tiesiskā situācija būtu pietiekami skaidra un precīza un lai attiecīgiem individiem, uz kuriem attiecas šīs tiesību normas, būtu zināms viņiem piešķirto tiesību apjoms un viņi attiecīgā gadījumā varētu uz tām atsaukties valsts tiesās (skat., piemēram, 2004. gada 14. septembra spriedumu lietā C-168/03 Komisija/Spānija (Krājums, I-8227. lpp., 36. punkts), 2005. gada 28. aprīļa spriedumu lietā C-410/03 Komisija/Itālija (Krājums, I-3507. lpp., 60. punkts) un 2005. gada 16. jūnija spriedumu lietā C-456/03 Komisija/Itālija (Krājums, I-5335. lpp., 51. punkts).

45 — Skat. arī Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku vispārīgo apsvērumu 10. punktu un tā preambulas trešo daļu.

valsts tiesībās esošajās definīcijās ir jāievēro Pamatnolīguma saturs.

57. Pamatnolīgums skaidri noteic, ka noteiktos sektoros, specialitātēs un darbības sfērās uz noteiktu laiku slēgti darba līgumi ir nodarbinātības iezīme, kas var būt noderīga tiklab darba devējiem, kā darba ņēmējiem [46]. Tādēļ Pamatnolīgums un Direktīva neaizliedz valsts tiesību normas, kuras atļauj slēgt noteikta laika darba līgumus noteiktos sektoros, specialitātēs un darbības sfērās vai pat skaidri paredz šādu slēgšanu, pamatojoties uz kāda konkrēta sektora, piemēram, publisko pakalpojumu, īpatnībām [47]. Šādos gadījumos noteikta laika darba līgumu noslēgšanas objektīvais iemesls ir tieši šīs īpatnības, kas raksturīgas nodarbinātībai attiecīgajā sektorā, specialitātē un darbības sfērā [48]. Turklāt objektīvais iemesls var būt arī centieni noteiktas personu grupas — piemēram, ilgstošus bezdarbniekus vai bezdarbniekus, kuri ir sasnieguši noteiktu vecumu — integrēt atpakaļ darba tirgū.

58. Tomēr tāds noteikums kā šis strīdīgais Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 5. panta 1. punkta a) apakšpunkta fragments ir pilnīgi nenoteikts — tas atsaucas uz *jebkuru* valsts normatīvo aktu, kurš paredz noteikta laika darba līgumu slēgšanu. Šī norma tātad pieņem, ka objektīvs iemesls pastāv arī gadījumos, kad kādā likumā vai noteikumos tikai ļoti vispārīgi paredzēta noteikta laika darba līgumu slēgšana, kaut arī no attiecīgā noteikuma teksta vai vismaz no tā jēgas un mērķa, kā arī no tā konteksta nav skaidrs, kādas ir attiecīgo sektoru, specialitātes, darbības sfēras vai personu raksturīgākās iezīmes, kas attaisno šādu [darba līgumu] termiņu ierobežojumu.

59. Šādu tik plašu un nenoteiktu normu ir ļoti viegli ļaunprātīgi izmantot, un tā tātad neatbilst Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku mērķiem. Tajā paredzētajiem objektīvajiem iemesliem, kas attaisno noteikta laika darba līgumu izmantošanu, būtu tieši jāpalīdz novērst šā veida līgumu ļaunprātīgu izmantošanu; šis mērķis skaidri izriet jau no Pamatnolīguma 1. klauzulas b) apakšpunkta un turklāt īpaši skaidri tas ir noteikts [Pamatnolīguma] 5. klauzulas 1. punkta ievadteikumā [49]. Taču, jo vispārīgāka ir norma, ar kuru tiek definēti objektīvi iemesli, jo mazāk tā atbilst šim Pamatnolīguma mērķim un jo vienkāršāk kļūst nenoteikta laika darba

46 — Skat. Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku vispārīgo apsvērumu 8. punktu. Skat. arī tā preambulas otro daļu.

47 — Skat. arī argumentus attiecībā uz otro jautājumu, it īpaši manu secinājumu 85. punktu.

48 — Šajā izpratnē, piemēram, no Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 5. panta 1. punkta b) apakšpunkta var nojaust, ka objektīvs iemesls pastāv noteiktiem, šajā punktā uzskaitītajiem sektoriem.

49 — Skat. arī Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku vispārīgo apsvērumu 7. punktu.

līgumu formu izmantot kā vispārpieņemto darba attiecību formu [50].

60. Tādēļ, ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, var secināt, ka par objektīviem iemesliem Pamatnolīguma 5. klauzulas 1. punkta a) apakšpunkta izpratnē var runāt tikai tad, ja no attiecīgo noteikumu teksta vai vismaz no to jēgas un mērķa, kā arī konteksta kļūst skaidrs, kāda ir attiecīgo sektoru, specialitātes, darbības sfēras vai personu raksturīgākā iezīme, kas attaisno darba līgumu slēgšanu uz noteiktu laiku. Viens pats fakts, ka valsts normatīvie vai administratīvie akti paredz darba līgumu slēgšanu uz noteiktu laiku, nav pietiekams.

61. Uz iesniedzējtiesas otro jautājumu tādēļ būtu jāatbild šādi:

Apstāklis, ka valsts normatīvie vai administratīvie akti paredz darba līgumu uz noteiktu laiku slēgšanu, pats par sevi nav objektīvs iemesls Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 1. panta a) apakšpunkta izpratnē.

50 — Skat. arī Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku preambulas otro daļu, kā arī vispārīgo apsvērumu 6. punktu (šajā sakarā skat. šo secinājumu 4. punktu).

D — *Secīgas noteikta laika darba attiecības (trešais jautājums)*

62. Trešā prejudiciālā jautājuma pirmajā daļā tiek noskaidrota jēdziena "secīgie darba līgumi" definīcija. Šī jautājuma otrajā daļā tiek apskatīta ar šo definīciju saistītā problemātika, pārveidojot noteikta laika darba attiecības nenoteikta laika darba attiecībās.

Par jēdziena "secīgie" interpretāciju (3. jautājuma a) daļa)

63. Ar trešā jautājuma pirmo daļu (3. jautājuma a) daļa) iesniedzējtiesa vēlas uzzināt, vai Pamatnolīguma 5. klauzulas 1. un 2. punkts aizliedz valsts tiesību aktus, tādus kā Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 5. panta 4. punkts 2003. gada redakcijā, kurā noteikts, ka par secīgiem var uzskatīt tādus darba līgumus vai darba attiecības, starp kurām starplaiks nepārsniedz divdesmit dienas [51].

51 — Saskaņā ar Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 5. panta 4. punktu 2003. gada redakcijā šīm 20 dienām ir jābūt darba dienām. Tā kā iesniedzējtiesa savā prejudiciālajā jautājumā skaidri atsaucas uz šo likuma normu, tad turpmāk tekstā runa būs par darba dienām.

64. Jēdziens "secīgs" ir viens no Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku tiesiskajiem pamatjēdzieniem. Pamatnolīguma un attiecīgi arī Direktīvas 1999/70 pamatmērķis nav kavēt *atsevišķu* noteikta laika darba līgumu noslēgšanu, bet gan uzlabot šādu noteikta laika darba attiecību kvalitāti un novērst ļaunprātīgu izmantošanu, kas rodas, pielietojot šādus secīgus darba līgumus (ķēdes tipa darba attiecības) [52]. It īpaši vairāku *secīgu* noteikta laika darba līgumu gadījumos pastāv risks, ka nenoteikta laika darba attiecības, kuras kā savu ideālu definē sociālie partneri [53], tiks apietas, un tādēļ rodas ļaunprātīgas izmantošanas problemātika. Tāpēc arī Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 1. punkts skaidri pieprasa, lai tiktu veikti pasākumi, kuri novērš ļaunprātīgu izmantošanu, kas rodas, pielietojot secīgas, uz noteiktu laiku iedibinātas darba attiecības.

65. Pašā Pamatnolīgumā par darbu uz noteiktu laiku tomēr nav jēdziena "secīgs" definīcijas, bet tas atļauj to konkrētāk definēt pašām dalībvalstīm. Turklāt dalībvalstīm saskaņā ar Pamatnolīguma 5. klauzulas 2. punkta a) apakšpunktu ir atļauts vispār nedefinēt šo jēdzienu, jo a) apakšpunktā teikts, ka "dalībvalstis [..] *vajadzības gadījumā* nosaka, kādos apstākļos uz noteiktu laiku slēgtus darba līgumus vai darba attiecības [..] uzskata par "secīgām"" [54]. Ja dalībvalsts tomēr izšķiras definēt šo jēdzienu, tad tai nav neierobežota rīcības brīvība, jo saskaņā ar EKL 249. panta trešo daļu dalībvalstīm ir saistošs gan Direktīvas, gan Pamatnolīguma mērķis, ko skaidri nosaka arī Direktīvas 1999/70 septiņpadsmitais apsvērums.

66. Kā Komisija to pareizi uzsver, Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 2. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē, ņemot vērā Direktīvas mērķi — efektīvi novērst ļaunprātīgu izmantošanu. Saskaņā ar Pamatnolīguma 5. klauzulas 1. punktu dalībvalstis ir ne tikai aicinātas, bet tām ir pat pienākums veikt attiecīgos pasākumus.

67. Ar šo mērķi nav saderīgs, ka jēdziens "secīgs" tiek definēts tik šauri, ka to nevar attiecināt uz lielu daļu gadījumu, kad noteikta laika darba līgumi slēgti viens pēc otra, un ka līdz ar to izvēlētajai definīcijai praktiski nav nekādas nozīmes. Šādā veidā attiecīgie gadījumi faktiski tiktu izslēgti no valsts pasākumu piemērošanas jomas attiecībā uz noteikta laika darba attiecību aizsardzību pret ļaunprātīgu izmantošanu un Direktīvas

52 — It īpaši skat. Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 1. klauzulas b) apakšpunktu un 5. klauzulu.

53 — Skat. arī Pamatnoliguma par darbu uz noteiktu laiku preambulas otro daļu, kā arī tā vispārīgo apsvērumu 6. punktu (šo secinājumu 4. punkts).

54 — Mans izcēlums.

mērķi aizsargāt darba ņēmējus nevarētu īstenot.

68. Tāda norma kā Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 5. panta 4. punkts 2003. gada redakcijā rada tieši šādas bažas. Ja par "secīgiem" tiek uzskatīti tikai tādi noteikta laika darba līgumi, starp kuriem starplaiks nepārsniedz 20 darba dienas, tad ir pavisam viegli apiet ar Pamatnolīgumu par darbu uz noteiktu laiku noteikto mērķi aizsargāt darba ņēmēju no ļaunprātīgas izmantošanas. Lai to izdarītu, pietiek noslēgt nākamo darba līgumu ar to pašu darba ņēmēju pēc 21 darba dienas. Uz to pareizi norādīja iesniedzējtiesa, Komisija un prasītāji pamata prāvā. Šāds īss un strikts termiņš pieļautu gadiem ilgu pastāvīgu nodarbinātību ar īsiem 21 dienas pārtraukumiem, un uz šādiem gadījumiem neattiektos valsts tiesību akti par ļaunprātīgas izmantošanas novēršanu. Galu galā šādā veidā tiktu pat veicināta noteikta laika darba attiecību ļaunprātīga izmantošana.

69. Tādējādi noteikumi, saskaņā ar kuriem kā "secīgas" ir uzskatāmas tikai tās darba attiecības, starp kurām starplaiks nepārsniedz 20 darba dienas, nav saderīgi ar Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku [darba ņēmēju] aizsardzības mērķiem un Direktīvas 1999/70 mērķi.

70. Būtu jāpiemin, ka šāda norma var būt pretrunā arī ar citām attiecīgām Kopienu tiesību normām. Šādi noteikumi, kas pieļauj laikā neierobežotu nodarbinātību ar 21 darba dienas starplaiku katru gadu, varētu novest pie pastāvīgu darba attiecību rašanās bez apmaksāta ikgadējā atvaļinājuma, it īpaši dalībvalstīs vai nozarēs, kurās šis ikgadējais atvaļinājums lielākoties tiek ņemts kādā konkrētā mēnesī, piemēram, augustā. Šāda prakse būtu pretrunā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 4. novembra Direktīvas 2003/88/EK par konkrētiem darba laika organizēšanas aspektiem [55] 7. pantu. Saskaņā ar minēto pantu "dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu to, ka katram darba ņēmējam ir tiesības uz apmaksātu ikgadēju, vismaz četras nedēļas ilgu, atvaļinājumu [..]". Šīs katra darba ņēmēja tiesības uz apmaksātu ikgadēju atvaļinājumu Tiesa uzskata par ļoti būtisku Kopienu sociālo tiesību pamatprincipu, kuru nekādā gadījumā nedrīkst pārkāpt [56].

71. Tādēļ jāsecina:

Valsts tiesību norma, saskaņā ar kuru par "secīgiem" uzskata tikai tādus darba līgumus

55 — OV L 299, 9. lpp. Ar šo Direktīvu tika kodificēta līdz šim spēkā esošā Padomes 1993. gada 23. novembra Direktīva 93/104/EK par dažiem darba laika organizācijas aspektiem (OV L 307, 18. lpp.), kurā bija ietverts noteikums ar tādu pašu saturu.

56 — 2001. gada 26. jūnija spriedums lietā C-173/99 *BECTU* (*Recueil*, I-4881. lpp., 43. punkts) un 2004. gada 18. marta spriedums lietā C-342/01 *Merino Gómez* (*Recueil*, I-2605. lpp., 29. punkts).

vai darba attiecības, starp kuriem starplaiks nepārsniedz 20 darba dienas, ir pretrunā ar Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 1. punktu saistībā ar tās 2. punkta a) apakšpunktu.

Noteikta laika darba attiecību pārveidošana nenoteikta laika darba attiecībās (trešā jautājuma b) daļa)

72. Nupat apskatītā trešā jautājuma pirmā daļa attiecās uz to, kā *novērst ļaunprātīgu izmantošanu*, kas rodas, pielietojot secīgus noteikta laika darba līgumus, savukārt šī jautājuma otrā daļa (trešā jautājuma b) daļa) attiecas uz *sankciju par iespējamu ļaunprātīgu izmantošanu*. Iesniedzējtiesa būtībā vēlas uzzināt, vai Pamatnolīgums par darbu uz noteiktu laiku pieļauj situāciju, kad noteikta laika darba attiecības tiek pārveidotas nenoteikta laika darba attiecībās tikai gadījumos, kad starp secīgiem darba līgumiem starplaiks ir ne vairāk kā 20 darba dienas. Šāds noteikums ir ietverts Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 5. panta 3. punktā saistībā ar tā 4. punktu dekrēta 2003. gada redakcijā.

73. Šeit vispirms ir jānorāda, ka Pamatnolīgums par darbu uz noteiktu laiku sankciju piemērošanu par secīgu noteikta laika darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu atstāj dalībvalstu kompetencē. Vienīgā atbilstošā norma šajā gadījumā būtu Pamatnolīguma 5. klauzulas 2. punkta b) apakšpunkts, kurš kā labu piemēru izceļ noteikta laika darba līgumu pārveidošanu nenoteikta laika darba līgumos, bet nenosaka to kā obligātu normu. Dalībvalstis tikai *vajadzības gadījumā* nosaka, kādos apstākļos uz noteiktu laiku slēgtus darba līgumus vai darba attiecības pārveido par uz nenoteiktu laiku slēgtiem darba līgumiem vai darba attiecībām.

74. Tātad dalībvalstīm saskaņā ar Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 1. punktu ir pienākums ieviest efektīvus pasākumus, lai *novērstu* ļaunprātīgu izmantošanu, kas rodas, pielietojot secīgus, uz noteiktu laiku slēgtus darba līgumus. Turpretim tām nav pienākuma kā sankcijas par ļaunprātīgu izmantošanu piemērot šādu darba attiecību *pārvēršanu* nenoteikta laika darba attiecībās; Pamatnolīgums par darbu uz noteiktu laiku šādu pārvēršanu paredz tikai kā *iespēju*[57].

75. Līdz ar to dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība noteikt, vai un kādā veidā tās piemēros sankcijas par secīgu noteikta laika darba attiecību ļaunprātīgu izmantošanu. Ja kādai dalībvalstij izdodas šādu ļaunprātīgu

57 — Skat. arī ģenerāladvokāta Pojareša Maduru [*Poiares Maduro*] 2005. gada 20. septembra secinājumus lietā C-53/04 *Marrosu* un *Sardino* un lietā C-180/04 *Vasallo* (2006. gada 7. septembra spriedumi, Krājums, I-7213. un I-7251. lpp., 30. punkts).

izmantošanu novērst jau preventīvi, piemēram, pieņemot tādus noteikumus, kas nemaz nepieļauj šādas ļaunprātīgas izmantošanas situāciju, tad ir iespējams, ka šādas sankcijas vispār ir liekas. Vienīgais pienākums, kurš ietverts direktīvā, līdzās noteikta laika darba attiecību kvalitātes uzlabošanai ir ietverts tās mērķī efektīvi *novērst* secīgu noteikta laika darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu.

76. Pamatnolīgumā par darbu uz noteiktu laiku nav ietverta arī iespējamā sankciju būtība un to sīkāks apraksts. Fakts, ka noteikta laika darba līgumu pārvēršana nenoteikta laika darba līgumos tiek īpaši pieminēta kā viena no iespējām, neizslēdz cita veida pasākumu piemērošanu, piemēram, zaudējumu atlīdzības garantēšanu attiecīgajam darba ņēmējam [58].

77. Ja sankcijas noteikšana kā tāda jau ir atstāta dalībvalstu rīcībā, tad tās jo vairāk var pilnīgi brīvi noteikt nosacījumus, saskaņā ar kuriem tiek piemērota paredzētā sankcija. Ja dalībvalsts izšķiras noteikta laika darba attiecības pārveidot nenoteikta laika darba attiecībās, tad šāda pārveidošana nav jāveic visos gadījumos, bet to, piemēram, var attiecināt tikai uz īpaši spilgtiem ļaunprātīgas izmantošanas gadījumiem.

78. Šajā kontekstā nav šaubu, ka nenoteikta laika darba attiecības tiek prezumētas tikai tad, ja starp secīgiem, uz noteiktu laiku slēgtiem darba līgumiem ir īpaši īss starplaiks, kas nepārsniedz 20 darba dienas (šai sakarā skat. Prezidenta dekrēta Nr. 81/2003 5. panta 3. punktu saistībā ar tā 4. punktu dekrēta 2003. gada redakcijā). Šādi noteikumi nav pretrunā Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 2. punkta b) apakšpunktam.

79. Pamatnolīgums par darbu uz noteiktu laiku nosaka atšķirīgas prasības pasākumiem *ļaunprātīgas izmantošanas novēršanai* un pasākumiem *sankciju piemērošanā par ļaunprātīgu izmantošanu*. Prasība novērst secīgu noteikta laika darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu, kas tika apskatīta trešā prejudiciālā jautājuma pirmajā daļā (trešā jautājuma a) daļa) ir daudz stingrāka nekā prasība attiecībā uz sankcijām — kas katrā ziņā nav obligātas — par tāda veida ļaunprātīgu izmantošanu, kas apskatīta šī jautājuma otrajā daļā (trešā jautājuma b) daļa). Tātad Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzula arī specifisko sankciju — *pārvērst* noteikta laika darba līgumus nenoteikta laika darba līgumos — pieļauj attiecināt tikai uz gadījumiem, kad starplaiks starp diviem

58 — Šāda veida noteikumus attiecībā uz darba attiecībām publiskajā sektorā ir pieņēmusi Itālija. Šajā sakarā skat. Tiesā izskatīšanai iesniegtās lietas C-53/04 un C-180/04 (*Marrosu* un *Sardino* un *Vasallo*). Par jautājumu, vai var attaisnot sankciju atšķirības publiskajā un privātajā sektorā, skat. arī 57. zemsvītras piezīmē minētos ģenerāladvokāta Pojareša Maduru secinājumus šajās pašās lietās, 27.–49. punkts.

līgumiem nav bijis garāks par 20 darba dienām, bet pārējos gadījumos pieļauj neveikt šādu līguma pārveidošanu. Toties saistībā ar *ļaunprātīgas izmantošanas novēršanu* Pamatnolīgumu par darbu uz noteiktu laiku, kā tas minēts iepriekš, *nevar* interpretēt tā, ka ļaunprātīgas izmantošanas gadījums kā tāds rodas tikai un vienīgi, ja ar starplaiku, kas nepārsniedz 20 darba dienas, tiek slēgti secīgi noteikta laika darba līgumi; citādāk netiktu īstenots Pamatnolīgumā ietvertais aizsardzības mērķis [59].

80. Vēl būtu jāpiemin, ka uz noteiktiem gadījumiem attiecināta noteikta laika darba līgumu pārvēršana nenoteikta laika darba līgumos nav Pamatnolīguma 8. klauzulas 3. punktā paredzētā vispārīgā stāvokļa pasliktināšanas aizlieguma pārkāpums [60]. Salīdzinot ar līdzšinējo Grieķijas praksi, būtībā uz noteiktu laiku nodarbināto stāvoklis publiskajā sektorā netiek pasliktināts, bet gan drīzāk uzlabots, jo Prezidenta dekrēts Nr. 81/2003 savā sākotnējā redakcijā vai pašlaik — Prezidenta dekrēts Nr. 164/2004 katrā ziņā zināmos gadījumos paredz noteikta laika darba līgumu pārveidošanu nenoteikta laika darba līgumos.

81. Pēc prasītāju pamata lietā uzskatiem jau iepriekšējais Grieķijas tiesību stāvoklis nodrošināja daudz plašāku praksi noteikta laika darba līgumu pārveidošanai par nenoteikta laika darba līgumiem; šajā sakarā tie norādīja uz Likuma Nr. 2112/1920 8. panta 3. punktu. Procesa Tiesā ietvaros tomēr nebija iespējams nepārprotami noskaidrot, vai Grieķijas publiskajā sektorā šī likuma norma kādreiz vispār ir pielietota. Cita starpā mutvārdu process drīzāk norāda uz to, ka šajā gadījumā tie ir, ja vispār ir, atsevišķi gadījumi, nevis plaši pielietota prakse. Vai Direktīvas 1999/70 transponēšana ir pasliktinājusi darba ņēmēju aizsardzības līmeni, ir jāizvērtē pēc faktiskiem apstākļiem, nevis, pamatojoties uz teorētiskiem apsvērumiem. Tātad drīzāk šeit ir vērojama nevis attiecīgo darba ņēmēju aizsardzības līmeņa pasliktināšanās, bet gan uzlabošanās Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 8. klauzulas 3. punkta izpratnē, jo Grieķijas tiesību normas — atbilstoši Direktīvai 1999/70 — ir ja ne visos, tad vismaz dažos gadījumos nodrošinājušas iespēju noteikta laika darba attiecības pārveidot nenoteikta laika darba attiecībās.

82. Tādēļ ir jāsecina:

Valsts tiesību akti, kas tikai noteiktos ļaunprātīgas izmantošanas gadījumos paredz

59 — Skat. arī trešā jautājuma a) daļas izklāstu šajos secinājumos, 63.–71. punkts.

60 — Par vispārējā stāvokļa pasliktināšanas aizliegumu skat. 31. zemsvītras piezīmē minētos ģenerāladvokāta Ticano secinājumus lietā *Mangold*, 43.–78. punkts.

secīgu noteikta laika darba līgumu pārveidošanu nenoteikta laika darba līgumos, bet citos gadījumos to neparedz, nav pretrunā ar Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 1. punktu saistībā ar tās 2. punkta b) apakšpunktu.

E — *Publiskā sektora iezīmes: aizliegums noteikta laika darba attiecības pārveidot nenoteikta laika darba attiecībās (ceturtais jautājums)*

83. Ar savu ceturto jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas uzzināt, vai Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 1. un 2. punkts iestājas pret tādu valsts tiesisko regulējumu, kurš publiskajā sektorā aizliedz pārveidot par nenoteikta laika līgumiem secīgus noteikta laika darba līgumus, pat gadījumos, kad ļaunprātīgi ir apietas tiesību normas, kas paredz šādu noteikta laika darba līgumu izmantošanu.

84. Kā iepriekš minēts [61], Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 2. punkta b) apakšpunkts atstāj dalībvalstu kompetencē jautājumu, vai tās vispār vēlas paredzēt noteikta laika darba līgumu pārveidošanu nenoteikta laika darba līgumos un ar kādiem nosacījumiem šāda pārveidošana vispār var notikt. Pamatnolīgums neuzliek par pienākumu katra ļaunprātīgi izmantota noteikta laika darba līguma gadījumā kā sankciju piemērot tā pārveidošanu nenoteikta laika darba līgumā. Pat ja šajā gadījumā tiesiskie ierobežojumi attiecībā uz privāttiesību noteikta laika darba attiecībām, iespējams, varētu būt ļaunprātīgi apieti [62], Pamatnolīgums neuzliek par pienākumu paredzēt [šādu līgumu] pārveidošanu nenoteikta laika darba līgumos. Pamatnolīgums pats skaidri paredz, "ka pilnīgai [tajā noteikto vispārīgo principu un obligāto prasību darbam uz noteiktu laiku] piemērošanai ir jāņem vērā īpaši nacionāli, sektoru un sezonas apstākļi" [63].

85. Šajā lietā svarīga loma ir it īpaši valsts tiesību aktos, protams, arī Grieķijas Konstitūcijā [64] ietvertajiem civildienesta tiesību pamatprincipiem, kuri ir balstīti uz apstiprinātā ierēdņa modeli. Tiek piemērots štata

61 — Šai sakarā skat. arī šo secinājumu 72. un turpmākajos punktos izklāstītos apsvērumus par trešā jautājuma b) daļu.

62 — Lai konstatētu ļaunprātīgas izmantošanas gadījumus, ir jāinterpretē un jāpiemēro valsts tiesības, kā arī jāizvērtē pamata lietas fakti, un tas ietilpst tikai un vienīgi iesniedzējtiesas kompetencē (skat. 2004. gada 18. novembra spriedumu lietā C-284/02 *Sass* (Krājums, I-11143. lpp., 55. punkts) un 2005. gada 9. jūnija spriedumu apvienotajās lietās C-211/03, C-299/03 un no C-316/03 līdz C-318/03 *HLH Warenvertrieb* un *Orthica* (Krājums, I-5141. lpp., 96. punkts).

63 — Skat. Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku preambulas trešo daļu; skat. arī tā vispārīgo apsvērumu 10. punktu.

64 — Grieķijas Konstitūcijas 103. pants ar 2001. gada 16. aprīļa likumu grozītajā redakcijā. Uz šo tiesību aktu norāda prasītāji pamata lietā savos tiesai iesniegtajos dokumentos.

saraksta princips, un pieņemšanu darbā kādā noteiktā ierēdņa amatā reglamentē īpaša juridiskā procedūra. Turklāt tiesību normas Grieķijas publiskajā sektorā pieļauj tikai ļoti ierobežotu iespēju izmantot privātu tiesību darba attiecības — parasti tikai uz noteiktu laiku —, un šādu noteikta laika darba attiecību pārveidošana nenoteikta laika darba attiecībās ir principā aizliegta.

86. Šādu tiesību aktos paredzēto aizliegumu noteikta laika darba attiecības pārveidot par nenoteikta laika darba attiecībām, kurš ir ietverts arī tādā normā kā Likuma Nr. 2190/1994 21. pants, var attaisnot ar mērķi novērst iepriekš minēto civildienesta pamatprincipu apiešanu [65]. Līdz ar to Pamatnolīgums par darbu uz noteiktu laiku neiestājas arī pret šo aizliegumu, izņemot gadījumus, ja tas tiek īstenots diskriminējošā veidā vai kā citādi pārkāpj Kopienu tiesību vispārējos principus. Esošajā lietā tomēr nav pamata uzskatīt, ka ir notikuši šādi pārkāpumi.

87. Neatkarīgi no tā iesniedzējtiesai, protams, joprojām ir pienākums interpretēt savas valsts tiesību kopumu atbilstoši attiecīgajām direktīvām, lai pamata prāvā varētu atrast Direktīvas un Pamatnolīguma mērķiem visvairāk atbilstošu atrisinājumu [66]. Ja tiesa secinātu, ka izskatāmajos gadījumos privātu tiesību noteikta laika darba attiecības ir tikušas *izmantotas ļaunprātīgi*, tad tai būtu jāpārbauda, vai tās valsts tiesību akti paredz vai, interpretējot tos atbilstoši Direktīvai, vismaz pieļauj sankcijas, kas nav noteikta laika darba attiecību pārveidošana nenoteikta laika darba attiecībās, par šādu ļaunprātīgu izmantošanu. Piemēram, šādā gadījumā attiecīgajai personai varētu nodrošināt zaudējumu atlīdzināšanu.

88. Uz ceturto prejudiciālo jautājumu tādēļ būtu jāatbild šādi:

Pamatnolīguma par darbu uz noteiktu laiku 5. klauzulas 1. punkts un 2. punkta b) apakšpunkts, tos aplūkojot kopā, neiestājas pret publiskajā sektorā paredzēto aizliegumu noteikta laika darba līgumus pārveidot nenoteikta laika darba līgumos, pat gadījumos, kad varētu būt ļaunprātīgi apietas tiesību normas, kas paredz šādu noteikta laika darba līgumu izmantošanu.

65 — Šai sakarā skat. arī ģenerāladvokāta Pojareša Maduru secinājumus 57. zemsvītras piezīmē minētajās lietās C-53/04 *Marrosu* un *Sardino* un C-180/04 *Vasallo*, 42. un 43. punkts.

66 — Attiecībā uz pienākumu veikt direktīvām atbilstošu interpretāciju skat. arī apsvērumus par pirmo jautājumu šo secinājumu 42. un turpmākajos punktos.

VI — Secinājumi

89. Tādēļ es iesaku Tiesai uz *Monomeles Protodikeio Thessalonikis* uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) no direktīvas spēkā stāšanās brīža valsts tiesām ir pienākums cik vien iespējams interpretēt savas valsts tiesību kopumu saskaņā ar attiecīgās direktīvas tekstu un mērķi, lai nonāktu pie rezultāta, kas būtu saderīgs ar šīs direktīvas mērķi;

2) apstāklis, ka valsts normatīvie vai administratīvie akti paredz darba līgumu uz noteiktu laiku slēgšanu, pats par sevi nav objektīvs iemesls Padomes 1999. gada 28. jūnija Direktīvas 1999/70/EK par *UNICE*, *CEEP* un EAK noslēgto pamatnolīgumu par darbu uz noteiktu laiku pielikuma 5. klauzulas 1. panta a) apakšpunkta izpratnē;

3) a) valsts tiesību norma, saskaņā ar kuru par "secīgiem" uzskata tikai tādus darba līgumus vai darba attiecības, starp kurām starplaiks nepārsniedz 20 darba dienas, ir pretrunā ar Direktīvas 1999/70 pielikuma 5. klauzulas 1. punktu saistībā ar tās 2. punkta a) apakšpunktu,

b) valsts tiesību akti, kas tikai noteiktos ļaunprātīgas izmantošanas gadījumos paredz secīgu noteikta laika darba līgumu pārveidošanu nenoteikta laika darba līgumos, bet citos gadījumos to neparedz, nav pretrunā ar Direktīvas 1999/70 pielikuma 5. klauzulas 1. punktu saistībā ar tās 2. punkta b) apakšpunktu;

4) Direktīvas 1999/70 pielikuma 5. klauzulas 1. punkts un 2. punkta b) apakšpunkts, tos aplūkojot kopā, neiestājas pret publiskajā sektorā paredzēto aizliegumu noteikta laika darba līgumus pārveidot nenoteikta laika darba līgumos, pat gadījumos, kad varētu būt ļaunprātīgi apietas tiesību normas, kas paredz šādu noteikta laika darba līgumu izmantošanu.